

Vänerns stränder växer igen

Det finns flera orsaker till att Vänerns stränder växer igen. Övergödning i vikar, atmosfäriskt kvävenedfall och minskat bete och hävd av strandängar. Men den främsta orsaken är regleringen av Vänerns vattennivå, något som blivit tydligt, då den senaste regleringen från 2008 resulterat i att igenväxningen nu går snabbare.

En februarikväll arrangerade vi ett tillfälle för att belysa problemet. Jenny Sander från Länsstyrelsen, Martin Sandmark, Vänervård och Sällskapets Bengt Brunsell var inbjudna för att ge information och svara på frågor. Att ämnet är aktuellt och berör många visade sig på deltagarantalet under kvällen. Vi blev drygt 70 personer och det fördes intressanta diskussioner.

Jenny Sander är projektledare för Life+ Vänern. Ett projekt som har till syfte att restaurera viktiga livsmiljöer i Vänerns Natura 2000-områden, främst för fåglar. Hon berättade bl.a. om att kolonihäckande fåglar hotas av igenväxningen av stränder och skär. Fåglarna vill ha fri sikt för att tidigt kunna upptäcka hot från predatorer. Man riktar in sig på att främst förbättra förhållandena för arter som fisktärna, silvertärna och dvärgmåsar men även andra kolonihäckande arter kommer att gynnas. Även följearter som storlom, småskrak och strandskata. Hos oss är dessa arter vanliga men mindre förekommande i övriga delar i EU vilket ger oss ett särskilt ansvar för bevarandet av dessa arter. De mest prioriterade skären inom Natura 2000-områdena har valts ut, 209 stycken och de kommer röjas två gånger under den femårsperiod projektet pågår.

Läs mer om projektet här: <http://lifevanern.se>

Under 2013 publicerade Martin Sandmark sin uppsats Sandstränder vid Vänern – en hotad naturtyp? vid Göteborgs universitet. Han har undersökt sandsträndernas förändring över de senaste 50 åren och kunnat konstatera att över 60 procent har försvunnit, framför allt på grund av en ökad vegetation. Som en följd av detta hotas sandsträndernas artrikedom.

Martin berättade att sandstränderna vid Vänern har en särpräglad fauna och flora med en marin prägel. Många havsrelikter från tiden då Vänern satt ihop med havet för runt 7000 år sedan går att finna i och runtom Vänern. Han berättade om flera egna fynd och visade bilder på olika arter som myrlejonslända, flertalet spindlar och steklar. Bland växter nämndes strandlumner, sandstarr och den ovanliga svampen sandjordtunga. För fiskar som den rödlistade laken är öppna sandbottnar viktiga då den har sin lekmiljö där.

Läs Martin uppsats här:

https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/34777/1/gupea_2077_34777_1.pdf

och följ honom på Facebook: <https://www.facebook.com/martin.sandmark>

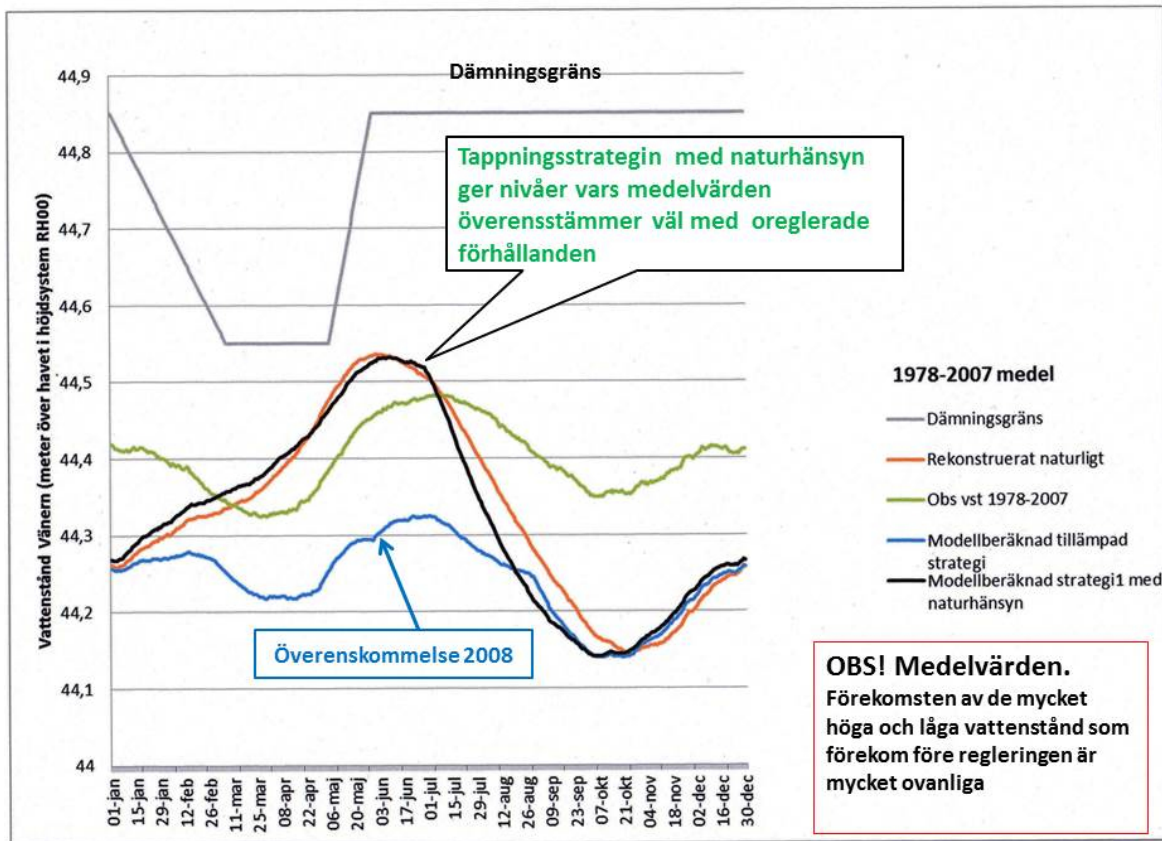
Sedan den första vattenståndsregleringen av Vänern från 1937 har en successiv igenväxning av vikar och stränder skett. En naturlig vattenståndsvariation hade gynnat processer som håller stränder, skär och grunda vikar öppna. År med återkommande högt vattenstånd ger bättre vattenomsättning och syreförhållanden dessutom kan isprocesser som isförskjutning och islyft påverka strandvegetationen högre upp på stränder och skär.

Bengt Brunsell berättade att som en effekt av den stora översvämningen vintern 2001 utkom sårbarhetsutredningen med ett förslag om en ändrad regleringsstrategi som minskade risken för översvämningar. Den föreslagna regleringsstrategin innebar mindre vattenståndsvariationer och en sänkt medelvattenyta. År 2008 träffade Vattenfall och länsstyrelsen i Västra Götaland en överenskommelse om en förändrad reglering av Vänern enligt sårbarhetsutredningens förslag. Den förändrade regleringen har inneburit en kraftigt ökad igenväxning.

Nu har konsultföretaget i natur- och miljöfrågor, Calluna på uppdrag av länsstyrelsen i Värmland tagit fram en rapport som lägger ett förslag om naturanpassade regleringsnivåer som minskar nuvarande reglerings negativa konsekvenser på naturen. SMHI har tagit fram ett förslag på en naturanpassad tappningsstrategi som väl överensstämmer med Callunas förslag och som endast medför en mycket liten ökning av översvämningarnas nivåer.

Tappningsmodellerna från Calluna och SMHI skulle ha haft en positiv inverkan på vattenståndet år 2001. Bengt visade att det skulle gjort en skillnad på 20 cm.

Länsstyrelsen i Västra Götaland har bjudit in till samverkan och information kring tappningsstrategin för Vänern den 8 maj. Bengt Brunsell kommer att medverka som representant för Naturskyddsföreningen i Värmland. Övriga medverkande är företrädare från länsstyrelserna, kommunerna, SMHI, Vattenfall och Sjöfartsverket och Naturskyddsföreningens länsförbund i Skaraborg, Norra Älvsborg. Den föreslagna naturanpassade tappningen innebär ekonomiska förluster för Vattenfall då den leder till minskad tappning vintertid, när behovet av el är störst och det finns en risk att de motsätter sig förslaget.

Ta del av Callunas rapport och förslag till tappningsstrategi från SMHI här:

http://projektwebbar.lansstyrelsen.se/vanerlaxensfriagang/SiteCollectionDocuments/Dokumentation/Rapporter/vanerreglering_20130613_preliminar.pdf

<http://www.lrf.se/PageFiles/153165/SMHI%2020131011Tappningsstrategi%20med%20Naturhänsyn.pdf>

Text Björn Broqvist

Foto Bengt Brunsell, 2014-03-02